

Může ředitel sociální služby zakázat návštěvy?

Pandemie onemocnění covid-19, která trvá již od února 2020¹, si vyžádala celou řadu opatření, jež byla přijímána vládou ČR, a to ať už v době vyhlášeného nouzového stavu, či v době pandemické pohotovosti. Poskytovatelé pobytových služeb sociální péče a jejich uživatelé se tak mohli setkat se zákazem návštěv v zařízeních sociálních služeb (pozn. dokonce byl vydán po určitou dobu rovněž zákaz vycházení mimo objekt či areál zařízení sociálních služeb²) nebo pouze s určitou regulací návštěv³ (v době zpracování tohoto příspěvku nadále platí omezení návštěv⁴). Pro úplnost je třeba poznamenat, že úpravu zákazu vycházení podrobně analyzovala zástupkyně veřejného ochránce práv Mgr. Monika Šimůnková⁵.

■ **Text: Mgr. Bc. Zbyněk Vočka,**
vedoucí oddělení sociální pomoci,
Krajský úřad Olomouckého kraje

V současné době vrcholící náklady variantou koronaviru omikron se opětovně objevují zprávy o tom, jak ředitelé⁶ domovů pro seniory (či jiných pobytových služeb sociální péče) rozhodli o uzavření zařízení sociálních služeb pro návštěvy. Je však ředitel takové sociální služby oprávněn o zákazu návštěv rozhodnout? V minulosti k tomuto kroku ředitelé přistupovali především v souvislosti s rozšířením onemocnění chřipky. Nikdo se víc nepozastavoval nad tím, jak legitimní je, či není takové opatření. V současné době je však jakékoliv omezení diskutováno v souvislosti s celou řadou opatření, která jsou přijímána při vypořádávání se s pandemií covidu-19. Tento příspěvek hledá odpověď na otázku, jak je to s oprávněním ředitele vyhlásit zákaz návštěv v zařízení sociálních služeb.

Problematika zákazu návštěv se týká sociálních služeb, které jsou poskytovány v pobytové formě, zejména potom služeb sociální péče v pobytové formě. Především je nezbytné vzít v potaz fakt, že právní předpisy upravující sociální služby⁷ problematiku omezení/zákazu návštěv nikterak neřeší. Je tak nezbytné položit otázku, zda

oprávnění pro poskytovatele sociálních služeb definují jiné právní předpisy. Těmi by mohly být pouze zákon o ochraně veřejného zdraví⁸ nebo pandemický zákon⁹.

Pandemický zákon definuje mezi mimořádnými opatřeními ve vztahu k sociálním službám „zákaz nebo omezení nebo stanovení podmínek návštěv ve zdravotnických zařízeních, zařízeních sociálních služeb nebo ve věznicích“ a „příkaz poskytovatelům zdravotních služeb nebo poskytovatelům sociálních služeb v týdenním stacionáři, domově pro osoby se zdravotním postižením, domově pro seniory nebo domově se zvláštním režimem poskytnout ministerstvu nebo krajské hygienické stanici informace z jejich činnosti za účelem nastavení protiepidemických opatření“.¹⁰ Tato mimořádná opatření však může nařídit pouze Ministerstvo zdravotnictví nebo krajská hygienická stanice. Tento zákon je tak možno pro danou situaci rovnou vyřadit jako nepoužitelný, neboť žádné oprávnění, které by umožňovalo řediteli sociální služby zakázat návštěvy, v něm nenalezne.

V zákoně o ochraně veřejného zdraví nalezneme ustanovení § 15 odst. 1, které stanoví:

„Poskytovatel zdravotních služeb nebo poskytovatel sociálních služeb v týdenním stacionáři, domově pro osoby se zdravotním postižením, domově pro seniory nebo domově

se zvláštním režimem, (dále jen „osoba poskytující péči“), jsou povinni činit hygienická a protiepidemická opatření k předcházení vzniku a šíření infekce spojené se zdravotní péčí. Infekcí spojenou se zdravotní péčí se rozumí nemoc nebo patologický stav vzniklý v souvislosti s přítomností původce infekce nebo jeho produktů ve spojitosti s pobytem nebo výkony prováděnými osobou poskytující péči ve zdravotnickém zařízení, v týdenním stacionáři, domově pro osoby se zdravotním postižením, domově pro seniory nebo v domově se zvláštním režimem, v příslušné inkubační době.“ Toto ustanovení je zařazeno v zákoně o ochraně veřejného zdraví v díle, který upravuje „Hygienické požadavky na provoz zdravotnických zařízení a některých zařízení sociálních služeb.“ Opatření zmíněná v ustanovení § 15 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví je uloženo osobám poskytujícím péči stanovit v provozním řádu, který schvaluje krajská hygienická stanice. To poskytovatelé uvedených druhů sociálních služeb velmi dobře znají, neboť jde i o jednu z podmínek registrace sociální služby.¹¹

Podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví je sice osoba poskytující péči (tedy i poskytovatel výše uvedených sociálních služeb) při výskytu infekce spojené se zdravotní péčí nebo při podezření na její výskyt povinna neprodlehně zjistit její příčiny a zdroje, způsob přenosu původce a provést odpovídající protiepidemická opatření k zamezení jejího dalšího šíření, mezi tato opatření však není možné, podle autora, zařadit zákaz návštěv, o němž by rozhodl ředitel poskytovatele sociálních služeb. Důvodem tohoto tvrzení je zejména fakt, že uzavření zařízení je řešeno v zákoně o ochraně veřejného zdraví výslovně.

Že uvedené ustanovení § 15 (ani § 16) zákona o ochraně veřejného zdraví neřeší možnost přijetí opatření proti šíření či vypořádání se s onemocněním covid-19 (ani

¹ Resp. dle Biologického centra AV ČR, v. v. i. (<https://www.bc.cas.cz/novinky/detail/6041-kdy-vznikl-covid-19-mnohem-drive-a-siril-se-rychleji-nez-naznacuji-potvrzene-pripady/>) od ledna 2020, i když v ČR byly první případy oznámeny až dne 1. 3. 2020.

² Např. usnesení vlády ze dne 12. 10. 2020 č. 1029, vyhlášené pod č. 413/2020 Sb., o zabezpečení a organizaci poskytování sociálních služeb po dobu trvání nouzového stavu – zákaz vycházení pro vybrané druhy sociálních služeb.

³ Např. usnesení vlády ze dne 14. 12. 2020 č. 1325, vyhlášené pod č. 532/2020 Sb.

⁴ Mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 18. 11. 2021, č. j. MZDR 14597/2021-5/MIN/

KAN, dostupné na <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2021/11/Mimoradne-opatreni-stanoveni-podminek-navstev-ve-zdravotnickych-zarizenich-a-v-zarizenich-socialnich-sluzeb-s-ucinnosti-od-22-11-2021.pdf>.

⁵ Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv k této záležitosti dostupné z https://www.ochrance.cz/uploads/import/ESO/doporučen%C3%AD_zakaz_vycházení%C3%AD_final_15_2021_final_27_04.pdf.

⁶ V tomto příspěvku je používáno slovo „ředitel“ pro statutárního zástupce poskytovatele sociálních služeb bez ohledu na právní formu; v příspěvku je používáno generické maskulinum pro zjednodušení, přestože na místech statutárních zástupců působí jak ženy (možná ve větším počtu), tak muži.

⁷ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

⁹ Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁰ § 2 odst. 2 písm. h) a j) pandemického zákona.

¹¹ § 79 odst. 1 písm. d) a § 79 odst. 5 písm. g) zákona o sociálních službách.

¹² § 69 odst. 1 písm. b) zákona o ochraně veřejného zdraví.

¹³ § 69 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví.

Problematika zákazu návštěv se týká sociálních služeb, které jsou poskytovány v pobytové formě, zejména potom služeb sociální péče v pobytové formě. Především je nezbytné vzít v potaz fakt, že právní předpisy upravující sociální služby problematiku omezení/zákazu návštěv nikterak neřeší. Je tak nezbytné položit otázku, zda oprávnění pro poskytovatele sociálních služeb definují jiné právní předpisy. Těmi by mohly být pouze zákon o ochraně veřejného zdraví nebo pandemický zákon.

jiným onemocněním v podobě pandemie) v podobě zákazu návštěv ředitelem, je nezbytné dovodit rovněž z toho, že problematice ochrany před infekčními nemocemi se věnuje zákon o ochraně veřejného zdraví až v hlavě III části první (od ustanovení § 45). Jedním z opatření, která jsou v této části zákona definována, je také uzavření zařízení sociálních služeb,¹² přičemž pravomoc takové opatření nařídít (v nezbytném nutném rozsahu) a rozhodnout o jeho ukončení je svěřena opět toliko příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví (tj. krajské hygienické stanici). V případě nařízení takového mimořádného opatření jsou osoby povinny se tomuto opatření podřídit.¹³

V této souvislosti je nezbytné rovněž uvést, že oprávnění omezení návštěv/uzavření zařízení sociálních služeb není možné vtělit ani do provozního řádu, který podléhá schválení krajskou hygienickou

stanicí. Ani schválení takového provozního řádu totiž nemůže ředitele sociální služby zmocnit k tomu, aby takové opatření přijal. Takové ustanovení provozního řádu je také potřeba označit za zcela neaplikovatelné. I v případě, že tedy je taková možnost v provozním řádu schválena krajskou hygienickou stanicí, nemůže takové opatření ředitel přijmout.

Je tak nezbytné uzavřít, že řediteli sociální služby nesvěřuje žádný právní předpis pravomoc rozhodnout o zákazu návštěv v sociální službě. Přestože se tak jedná o postup, který ředitelé historicky používají k tomu, aby zabránili osobám v návštěvě uživatelů v zařízeních sociálních služeb (zabránili vstupu do zařízení a tím potenciálnímu vnesení infekce), a tento svůj zákaz prezentují na webových stránkách zařízení a u vchodu do něj, nejedná se o opatření, které by bylo závazné a vymožitelné. Aby se

jednalo o opatření, kterému by se návštěvníci museli podřídit, muselo by jít o opatření přijaté (nařízené) Ministerstvem zdravotnictví či orgánem ochrany veřejného zdraví (krajskou hygienickou stanicí).

Pokud však nejde o opatření uvedených orgánů veřejné správy, pak je nezbytné takový „zákaz ředitele“ vnímat pouze jako jakýsi morální apel směrem k návštěvníkům, aby svou návštěvu v zařízení sociálních služeb uvážili a pokud možno ji odložili až na dobu epidemiologicky příznivější.

Do budoucna by bylo k diskuzi, zda by v některém zákoně neměla být definována procedura (a oprávnění ředitele sociální služby) zákaz návštěv (či jiné opatření) vyhlásit. K tomu by však musela být stanovena jasná kritéria a rovněž opravné prostředky, neboť by se vždy jednalo o výrazný zásah do práv osob (uživatelů či návštěvníků).